

Д.С.Вирський*

**ТАТАРСЬКА ВІЙНА ВЗИМКУ:
ОПИС БИТВИ ПІД ОЛЬШАНИЦЕЮ 1527 р. Й.Л.ДЕЦІЯ**

У статті проаналізовано твір історика Й.Л.Деція (бл. 1485–1545 рр.) про битву війська Великого князівства Литовського під проводом князя К.І.Острозького із кримськими татарами під Ольшаницею 27 січня 1527 р. Зазначено, що це рідкісний випадок опису зимової військової кампанії на території України.

Усталення структур офіційної історіографії Польського королівства за часів короля Сигізмунда I Старого (1506–1548 рр.) посприяло численним історіографічним починанням під егідою королівського двору. Саме тоді «входить у моду» друкування реляцій про найважливіші справи держави, покликаних поінформувати щодо цього «громадськість» християнської Європи та зайвий раз «прорекламувати» місцевий монарший дім.

Однією з перших таких друкованих реляцій стала праця Й.Л.Деція з характерною для того часу довгою назвою «Sendbrieff von der grossen schlacht und sigg So Kü. Ma. Von Poln volk In Litten am. XXVII. tag Januarii des. 1527. Jars mit den ungläubigen Tartern gehabt hat» / «Надісланий лист про велику битву та перемогу, що королівське військо польського народу на Литві 27 дня січня 1527 року з невірними татарами мало» ([Краків?], 1527). Її тема легко вкладалася у загальноєвропейські контексти протидії ісламській (турецькій) загрози, відтак могла розраховувати на зацікавлення та теплий прийом у читачів цілого християнського світу.

Перш ніж розпочати аналіз цього тексту, дозволимо собі коротко представити автора, якому досі не поталанило потрапити у поле зору вітчизняної історичної науки. Отже, Йост Людвік Децій (бл. 1485 р. – 26.XII.1545 р.) був уродженцем міста Віссембурґа в Ельзасі (син бурмістра), але ще замолоду залишив рідне місто. Спочатку осів у Моравії, де став відомий як добрий купець та знавець справ гірничих і пов'язаних із карбуванням монети. Певний час працював на тірольських копальнях, що належали капіталістам європейського значення Фугґерам.

Через Угорщину Й.Децій потрапив до Кракова, де наприкінці 1507 р. або на початку 1508 р. вступив на службу до партнера Фугґерів та Туронів – королівського банкіра Яна Бонера, в якого він 14 років виконував обов'язки секретаря та торговельного агента. За рекомендаціями свого патрона чимало мандрував поза межами Польського королівства (Німеччина, Італія). Брав участь в організації весілля Сигізмунда I та Бони Сфорца. Ці вчистості Й.Децій описав у своїй першій історичній праці «Diarii et earum, quae memoratu digna in splendidissimis ... Sigismundi et ... Bonae ... nuptiis gesta ... descriptio» / «Щоденник і те, що пам'яті гідне в найвеличніших ... Сигізмунда і ... Бони ... вістки вчинків ... опис» (Краків, 1518 р.).

* Вирський Дмитро Станіславович – канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Інституту історії України НАН України.

Надалі польський король Сигізмунд I використовував Й.Деція як дипломата (у справах маєткових). Був відомий як прихильник Габсбургів (імператор надав у 1519 р. Й.Децію титул палатина та шляхетський диплом, до польського герба його прийняли значно пізніше, а остаточно король підтвердив його шляхетство 1531 р.). Від 1525 р. він постійно займається справою монетарних реформ у Короні Польській. Помітним був і його внесок до скарбниці економічної думки королівства (автор трактату «De monete cussione ratio» / «Міркування про карбування монети», а також гірничого статуту).

Тривалі мандри, схильність до наук та інтереси у видавничій справі зробили Й.Деція своїм у колі європейських гуманістів. Відтак не дивно, що королівський двір, незадоволений текстом хроніки М.Меховського («Chronica Polonorum», 1519 р.), довірив саме йому актуальну справу «офіційної» історіографії.

1521 р. до 2-го (відредагованого) видання хроніки Меховіти Й.Децій додав свою історичну працю, що складалася з трьох книг: «De vetustatibus Polonorum» / «Про старожитності поляків», «De Jagellonum familia» / «Про рід Ягеллонів», «De Sigismundi regis temporibus» / «Про часи короля Сигізмунда». Перша була компіляцією з творів різних авторів – Прокопія, Ф.Бьондо, П.Орозія, Л.Бруні, Й.Навклера та ін., у т.ч. вигаданих, яким завдячував, зокрема, фантастичним списком сарматських володарів. Друга стала витягом зі згаданої хроніки Меховіти (доведена до 1506 р.). Третя – це оригінальна праця (або обробка недрукованих матеріалів того ж таки Меховіти) та важливе джерело до перших років правління Сигізмунда I (до 1516 р.).

Як хроніст свого часу Й.Децій відзначився також описом якогось катаклізму (виверження Везувію?), зробленого під час перебування в Неаполі в 1523 р. (видруковано в Нюрнберзі). Зрештою 1527 р. він видав у Кракові (німецькою мовою) яскравий опис перемоги князя Костянтина Острозького над татарами під Ольшаницею (між Черкасами та Білою Церквою), аналіз якого і є предметом даної розвідки¹.

Основним джерелом для цього твору Й.Деція, напевно, була реляція гетьмана-переможця королю (про отримання якої історик згадує у своєму тексті). Для вітчизняної історіографії особливо цінним є те, що «Надісланий лист...» – це рідкісний опис зимової кампанії на українському кордоні, а також історія суто великолитовської військової акції й перемоги, здобутої без польської (коронної) допомоги.

Й.Децій тлумачить свій текст як своєрідну літературну заготовку, чернетку, з якої його друг-видавець Вільгельм Вейдольт із Нюрнберга зможе зробити вже готовий продукт для впливової місцевої газети, а та також поширить інформацію про подію на всю Європу («У найближчій газеті опишіть вчасно, як польський король etc, мого пан народу в Литві проти татар похвальну перемогу здобув і отже коротким викладом / я маю зобов'язати вас справу далі поширювати / та про цю похвальну історію поліпшене повідомлення зробити»).

Аби ввести не дуже обізнаних читачів до історичного контексту змагань польських королів із кримськими татарами Й.Децій зауважує, що «всьому світові відомо про великі тяжкі втрати та кровопролиття Польського королівства / [що] багато років / злих ворогів християнського світу, прямих нащадків татар, саме, без жодної чужої допомоги, зносить і щороку ті самі [татари] на численні розгалужено-стрімкі успіхи можуть очікувати». Тут звертає на себе увагу згадка, що Кримське ханство сприймалося при дворі Сигізмунда I як основний спадкоємець Золотої Орди; теза, що боротьба з татарами – то внесок Польського королівства до глобального протистояння цілого християнського світу із «ворогами»; а також вказівка на специфіку цієї війни, коли супротивник діє стрімкими набігами на землі Корони.

Далі Й.Децій згадує про останню велику поразку християнського світу – «нещасливе та жалісне падіння Угорського королівства»². Відтак напад кримський татар на землі Великого князівства Литовського взимку 1527 р. фактично подається як наступний крок турецько-татарської агресії, що має викликати співчуття до постраждалих із боку християн. Причому напад саме взимку трактований як порушення усталених «військових звичаїв», неправильна та безчесна війна («проти всіх людських міркувань, суворої зими, що в наші дні нечувано»).

Згідно з Й.Децієм, набіг очолив спадкоємець кримського хана³. Татари здійснили швидкий прорив у глиб земель ВКЛ, потім розвернулися і стали повільно відходити, розпустивши широким фронтом чамбули-загони, аби вибирали здобич («через їх кордон або границю на сотню миль зі швидким поспіхом увійшли і раптово на народ напали, назад рухаючись, із великою здобиччю худоби та людей безперешкодно відступали»). Зауважмо, що тут ми маємо один із перших знаних історикам описів традиційної тактики кримців під час набігу.

Далі, практично за епічним каноном, в оповіданні Й.Деція з'являється герой-рятівник – «гетьман пан Костянтин, князь з Острога»⁴, особи якого автор присвячує кілька панегіричних рядків (К.Острозький «з юнацтва своїх талантів у війнах проти невірних Христові ніколи не втрачав / він також усіх вождів свого часу (як я гадаю) на землі перевершує (своім мечем християнську кров ніколи не проливав⁵ та намагався щита віри ніколи не міняти»)). Цей вождь, який, за Й.Децієм, «мався ... за найгіднішу особу зі свого великого⁶ народу», людей беззахисних «жалісні стогони почув» та «з великим поспіхом на Київ рушив». Зауважмо тут, що ці панегіричні характеристики князя К.І.Острозького ще не ставали предметом дослідження вітчизняних острогознавців і суттєво доповнюють досить бідну джерельну базу про цю видатну історичну особу.

Наступні рядки оповідають про труднощі-випробування для героя, який збирає свою богатырську рать. Цей колоритний опис має особливо зацікавити військового історика. Гетьман, «оскільки ворога прорив розрізав навпіл [країну], був змушений блукати поза шляхами / тут сам він до литовських панів, особового складу [ополчення] / усіх запалюючи завзяттям, від себе так спочатку м'яко наказував, а відтак великими денними переходами рушив за татарами». Як бачимо, рейд татарських військ у глиб ворожої території загрожував передусім паралічем мобілізаційних можливостей оборонців країни.

Переслідування ворога взимку та ще й спустошеним краєм також було значним випробуванням. Наздогнати татар удалося вже на самому кордоні («за 10 миль від Черкас у двох денних переходах від славнозвісної річки Борисфен⁷, де Азія свій початок має»⁸). Опис погоні у Й.Деція також багатий на деталі – «у цьому переслідуванні / мали наші великі труднощі з кожухами / як на зимовий час паші⁹ не отримували на додачу / були змушені в руках, кіньми, та битви уникаючи, так багато спочатку підвозити. Утім, коли вони татарським шляхом йшли і було з наближенням великі спустошення раптово з'являлися або за пануючих згарищ розташуванням / про межі [можливостей ворога] мали вони [свідчення] за сучасними татар нічними таборами за величиною маси з'єдених кінських кісток та черепів / 3–4 по 500 на кожному місці підкріплялися ними¹⁰ як самі татари, так і бідний полонений люд щоденно харчуючись».

Те, що «християнські лицарі» таки наздогнали на ночівлі татарське військо, стало неприємним сюрпризом для призвідців набігу. Це сталося у суботу – 26 січня 1527 р. Утім, християни не готові були з ходу вступити в бій¹¹ – цілу ніч вони чекали відсталих. У неділю, 27 січня, християнське військо не виступило з табору попри спроби татар спровокувати битву («Вогонь повсюдно на полі показувався / відділені їх шикуння удавано і з кучею гнаних окремо коней до своїх торували прохід»). Маневри на морозі втомили татарських вояків та, що особливо важливо, їхніх коней, а командування кримців, здається, переконалося у слаб-

кості і переляку литовського війська. Відтак, татари стали табором на ніч зовсім недалеко від війська К.Острозького (за півмилі, себто десь за 3–4 км – подолати таку відстань верхи можна досить швидко) та й охороняли свій кіш доволі недбало. Християни ще перед ранковою зорею, у темряві, вийшли зі свого табору та зуміли заскочити супротивника зненацька. Як пише Й.Деція, «коли християни ближче підійшли / мали вони [татари] пару від спітнілих коней за туман прийняти / і також уважати, що гомін в інших місцях / від своїх піднімається / і, розділені, від Христу вірних атаковані [були] і на смерть биті були».

Отже, гетьману К.Острозькому цілком удалося нав'язати ворогу свій план битви. Татари не встигли вишикуватись, частину з них вдалося навіть відрізати від їхніх коней, утім навколо вождя – юного ханського сина – згуртувалися найбездатніші сили (до 5 тис. вершників¹²), що вчинили відчайдушний опір. Християнам довелося напружити всі сили, у битві взяли участь усі – від гетьмана К.Острозького «до служебника лицарського». Побоїще розтяглося майже на повний день, аж доки всіх татар з їх вождями не перебили. Живцем ніхто з провідників так і не дався¹³. Тим часом, піші татари спробували були втекти з табору, але, як пише Й.Деція, «лише небагато вислизнуло» – їх «знайшли і вбили» ще до кінця дня.

Після битви, за Й.Децієм, нарахували 20 тис. убитих, багато було полонених татар. Переможці захопили майже 20 тис. коней ворога, «але зовсім заморених і зіпсованих». Відбито було й 40 тис. «голів» своїх, причому до цієї цифри входили як худоба, так і люди (у т. ч. звільнені татарами одноплемінники)¹⁴. Цей ретельний підрахунок дуже цікавий, оскільки сильно підважує популярні «величезні» обрахунки «невільницьких» втрат з-поміж української людності під час кримськотатарських нападів.

Повернення переможців додому також було справою непростою. Як пише Й.Деція, від холоду, «від великих трудів / [та] від важкого ґрунту наші коні так зовсім марніли». Для звільнених бранців-діток гетьман та вельможні пани віддали свої теплі карети, а самі або пересіли верхи на коней, або, траплялося, і пішки долали важкий шлях («і князі самі пішки всупереч [усьому] рухаючись з поля битви десять миль довгих зробити мусили»). Для дітей також пристосували й чотири сотні трофейних татарських юрт на гарбах, що їх тягли волові запряжки. Причому охлялі коні не завжди могли витягнути вози, так що людям доводилося ще й руками їх підштовхувати.

Нестача харчів примусила вдатися до крайнього для тодішніх військових звичаїв заходу – більшу частину полонених було перебито. Як зауважує про це Й.Деція, «із бранців лише шість або сім сотень відібрали, а інших вбити мусили / отже окрім руху для захоплених у цій дорозі і битва була»¹⁵.

Далі подано реєстр вождів переможців. Це, словами автора листа-реляції, «світлої і вічної пам'яті гідний пан Костянтин князь з Острога, другий по гетьману пан Гаштольд¹⁶ воєвода, особа з первісної аристократії і народу (він головний в Литві), [де] воліють панів не на хвилю мати¹⁷/ хоча божих нещастя за помилки країна все таки не уникає. Князь Юрій Слуцький¹⁸/ князь із Чорторийська¹⁹/ князь із Дубровиці²⁰/ князь із Полубина²¹/ пан Юрій Радзивілл²², каштелян троцький/ Євстафій²³ <...>²⁴ лицар, який проти невірних любить хитрощі застосовувати / гетьман із Києва²⁵ та інша шляхта і лицарі попрацювали всі для польської королівської величності у Великому князівстві Литовському і її народу».

Зауважив Й.Деція, що війна була не без втрат, особливо для Київщини (оскільки «не могло це вільно минутися без грабунку від ворога, коли майже [всіх] зігнали, поблизу здебільшого Києва перебуваючи»). Аби дещо поправити ситуацію, він пропонував саме сюди направити татарських полонених.

Як завершився марш переможців додому Й.Деція не знає («як [гетьман] із нашими далі він ходив / я не знаю»), оскільки реляція гетьмана К.Острозького

королю була відіслана ще з походу. Отримали її у Кракові 13 лютого. Наступного дня надвечір у столиці відбулися «народні гуляння» із приводу переможної битви. Як пише Й.Децій, люди королівського міста мали «радіти, вогонь запалювати та божу хвалу співати. Королівська величність дозволив багато гарматам з міста в поле палити та певні малювання [мішені?] збивати пострілом звелів / поряд із цим інші порядно радість виражали щодо [вістки про] його перемогу над поганями, що з поля битви надійшла».

На останок Й.Децій додав розлогу і неоригінальну, але цілком зрозумілу західному читачеві проповідь засудження міжусобних чвар-війн між християнами та закликав до єднання проти спільних ворогів. Потім перейшов до такого собі принагідного дайджесту різних вісток міжнародного життя (з Московії, імперського габсбурзького двору, Молдови-Волощини, Туреччини тощо), які, власне, окреслювали найбільш цікавий для королівського двору Ягеллонів зовнішньополітичний простір.

Підпис наприкінці тексту повідомляв, що лист «відіслано з Кракова 21-го дня лютого 1527». Як бачимо, весь «акт творіння» відібрав в автора тексту не більше 7–8 днів.

Зауважмо, що до розпочатої Й.Децієм ґлорифікації битви під Ольшаницею долучилися й міжнародні голоси. Так, у Римі єпископ Франческо Сперулі видав адресовану Папі Римському Климентові VIII промову із цього приводу («Oratio R. in Christo. P.D. Francisci Speruli Episcopi. S. Leonis habita in Pontificiis Sacris Clementis. VIII. ob memorabilem cladem, quam impii Tartari, auspiciis serenissimi Sigismundi Regis, a Polonis nuper acceperunt, ubi obiter de Polonorum cum Tartaris nativo odio, et utriusque gentis moribus, institutes, ac gestis agitur, cum brevi descriptione Sarmatiae Poloniaeque», без позначення місця та року видання, але в Римі 1527 р., на 4 арк.)²⁶. Основним джерелом про антитатарську воєнну кампанію для Ф.Сперулі став лист короля Сигізмунда I до папської курії про війну 1527 р., але іноземний автор звернув ще й увагу на попереднє представлення сторін конфлікту – «диких» татар та малознаних в Італії «сарматських» володінь польського монарха. Це римське видання того ж року передрукували й у Кракові в наближеній до королівського двору друкарні Єроніма Віетора (щоправда, під трохи зміненою назвою)²⁷. Згадувало про битву під Ольшаницею й німецькомовне летюче видання (протогазета) «Neve Zeitung aus Polen von wunderlichen Geschichten in Polen, Ungarn und Böhmen auch von adern Ländern» (Б.м., після 14.02.1527).

Твір Й.Деція про битву з татарами під Ольшаницею 1527 р. демонструє достатній рівень освоєння історичним письменством Польського королівства загальноєвропейських ренесансних практик укладання військових реляцій, хоча, як ми бачили, автор ще почувався невпевнено перед західним читачем і волів, аби з його текстом попрацювали досвідчені редактори. Стиль Й.Деція вражає рельєфністю деталей, увагою не лише до акту битви, але й до рутинних «технологій» тогочасної війни. Твір наразі може бути поданий за найкращий у річпосполитській історіографії опис зимової кампанії на південному кордоні України²⁸. Цінний він також і як джерело до біографії однієї з культових постатей вітчизняної історіографії – князя Костянтина Івановича Острозького. Утім особливо слід відзначити зусилля Й.Деція щодо «вписування» українських подій до зрозумілих європейцю контекстів, зокрема наголос на важливості цієї ділянки великого кордону християнського світу для організації опору турецько-татарській загрози – на той час надзавдання всієї європейської політики.

¹ Видання оригінального тексту та його українського перекладу див.: *Вирський Д.С.* Околиця Ренесансу: річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.): У 2 ч. – К., 2007.

² Ідеться про битву при Могачі (1526 р.), після якої більша частина Угорщини потрапила під владу турків.

³ Напевно, слід розуміти, що похід очолював син кримського хана Саадет-Гірея I (1524–1532 рр.). За даними «Хроніки Литовської та Жмойтської» – це царевич Малай, такий собі татарський Байда (його схоплюють під час битви та за наказом К.Острозького вішають і розстрілюють із луків).

⁴ Острозький Костянтин Іванович (бл.1460–1530 рр.) – князь з Волині, гетьман великий литовський (з 1497 р., перший володар цього титулу), воєвода троцький (з 1522 р.), каштелян віленський (з 1511 р.). За пописом війська 1528 р. особисто виставляв на службу господарську загін у 426 коней.

⁵ Це якщо не вважати християнами тодішніх росіян-московитів.

⁶ Варіант – «шляхетного».

⁷ Звичайно вважається, що битва відбулася біля Ольшаниці (нині село Рокітнянського р-ну Київської обл.) над р.Гороховаткою, притокою Росі. Утім, Ольшаницею тоді звалася і сучасна р.Вільшана на Черкащині. Михалон Литвин також указує на річку Ольшаницю. Можна, ще згадати, що Франческо Сперулі (про нього та його твір див. нижче) визначив місце битви як «недалеко від лісу, який Чорним звуть» («*haud procul a silva quae nigra dicit*»).

⁸ Узагалі то, за класичною версією, Азія починається за Доном, а не за Дніпром. Відтак, можливо, Й.Децій таким перенесенням кордону свідомо «зіпхнув» в Азію «спадкових ворогів» своєї держави – Кримське ханство й Велике князівство Московське.

⁹ Дослівно – «м'який корм для худоби».

¹⁰ Варіант – «цим».

¹¹ За Михалоном Литвином, під Ольшаницею було 25 тис. татар проти 3,5 тис. литовців (утім, напевно, щодо «гідних до бою» розрив виглядав менш вражаючим). Інші джерела наводять лише кількість татар – 20 тис. (Євреїновський список – ПСРЛ, т.35); 24 тис., з яких 10 тис. турків (Хроніка Литовська та Жмойтська); 34 тис., з яких 24 тис. вбитих (хроніка М.Стрийковського). Ш.Старовольський у біографії К.І.Острозького в «Сарматських войовниках» (Кельн, 1631 р.) називає цифру понад 20 тис. побитих 1527 р. «під Пинськом» (?) татар (див.: *Starowski Sz. Wojownicy sarmaccy*. – Warszawa, 1979. – S.185). Утім, напевно, найвірогіднішими є дані Ф.Сперулі – 7 тис. литовців проти понад 20 тис. татар.

¹² Якщо судити за нижче поданою цифрою загиблих у битві, це має бути лише заведве чверть від особового складу татарського війська. Утім, підозріла однаковість цифр загиблих та коней, взятих як здобич (а їх мало б бути 2–3 на одного татарського вояка) схиляє до думки, що татар навряд чи було більше 10 тис., а, отже, у бою взяло участь до половини вояків, себто майже весь особовий склад, який на той час був готовим до бою.

¹³ Ф.Сперулі трохи інакше змальовує перебіг бою. Він також оповідає про раптовий напад та початкову успішну різанину неготових до битви татар, але згадує, що далі військо К.Острозького вступило у важкий бій із вісьмома тисячами кіннотників, які стояли недалеко від уже розгромлених ворогів («*Pari tum quoque fortuna ad octo milia equitum qui e proximis stationibus effusi obviam suis praeda gravibus gratulabundi prodierant, in subitam fugam actos passim ferro absumit*»). Це узгоджується з відомостями про звичай татар стояти не одним, а кількома кошами-таборами, розташованими неподалік один від одного.

¹⁴ До речі, у Ф.Сперулі ці «40 тисяч» (власне «до сорока тисяч») вже стають суто бранцями-«християнами». Те саме згодом твердив і Ш.Старовольський (див.: *Starowski Sz. Wojownicy sarmaccy*. – S.185).

¹⁵ Про сім сотень полонених зі «знатніших» («*primoribus*») татар згадував і Ф.Сперулі.

¹⁶ Гаштольд (Гаштовт) Ольбрахт (1470–1539 рр.) – канцлер великий литовський і воєвода віленський. За пописом війська 1528 р. мав виставляти на службу господарську найбільший військовий контингент – 466 кінних. Існує панегірик О.Гаштольду пера Деодата Септеннія, де згадана його битва з татарами за 40 миль від Києва.

¹⁷ Тут вказівка на те, що у ВКЛ, на відміну від Королівства Польського, володаря не обирають – він там є спадковим монархом. Відтак, «литовці» любили підкреслювати, що

вони вірніші за «поляків» піддані Ягеллонів. На це й натякає ультралоаяльний до династії Й.Децій.

¹⁸ Слуцький-Олелькович Юрій Семенович – князь слуцький (1503–1542 рр.). За пописом 1528 р. виставляв 433 коня.

¹⁹ Чорторийський Федір Михайлович (пом.1542 р.) – князь із Чорторийська на Волині, староста луцький (з 1522 р.). За пописом 1528 р. особисто виставляв 32 коня.

²⁰ Гольшанський-Дубровицький Юрій Іванович (пом.1536 р.) – князь із Дубровиці на Волині. За пописом 1528 р. особисто виставляв 28 коней.

²¹ Можливо, ідеться про Полубенського Івана Федоровича (пом.1528 р.) – князя родом із Підляшшя. Утім, вірогідніше, це племінник останнього – Полубенський Василь Андрійович (пом.1550 р.), маршалок господарський (із 1522 р.), який за пописом 1528 р. мав виставляти 43 коня.

²² Радзівілл Юрій (1480–1541 рр.) – каштелян троцький (із 1522 р.), гетьман надвірний литовський (із 1521 р.), згодом (із 1531 р.) гетьман великий литовський. За пописом 1528 р. мав виставляти 260 коней.

²³ Дашкович (Дашкевич) Остафій (бл.1455–1535 рр.) – староста канівський та черкаський.

²⁴ Тут слово «tewest», яке я не зміг витлумачити. Можливо, воно пов'язане з «treu» – вірний, відданий, надійний.

²⁵ Немирович (Немирич) Андрій (1462–1539 рр.) – гетьман польний литовський, воєвода київський (із 1514 р.). За пописом 1528 р. київський воєвода виставляв 43 коня, плюс ще 17 коней із маєтностей дружини («со всех именей панее его»).

²⁶ *Estreicher K.* Bibliografia polska. – Т.ХХІХ. – Kraków, 1933. – S.116.

²⁷ [*Speruli F.*] Oratio Reverendi in Christo. P.Domini Francisci Speruli Episcopi. S. Leonis in Pontificiis Sacris Clementis. VIII. habita, ob memorabilem victoriam quam de Tartaris Serenissimus Sigismundus Poloniae Rex, et Magnus dux Lithuaniae consequutus est. Anno Domini M.D.XXVII. Mense Januario/ Francisci Speruli. – Cracoviae: Hieronim Vietor, 1527. – 8 s.nlb.

²⁸ Досі, напевно, найпопулярнішим джерелом щодо цієї теми був параграф «Кримські татари» з «Опису України» Г.Боплана. Але, здається, там описана технологія зимового набігу для відносно невеликих татарських (очаківсько-білгородських ногайських) загонів.

This article presents relation of the historian J.L.Decjusz (Dietz) which describes the Battle of an army of the Grand Duchy of Lithuania under Olshanytsia 27.I.1527. from Muslim Crimean Tatars. It is marked, that it is rarity case of the description of winter military campaign in Ukraine.